

Krasanka
Majer Jurišić

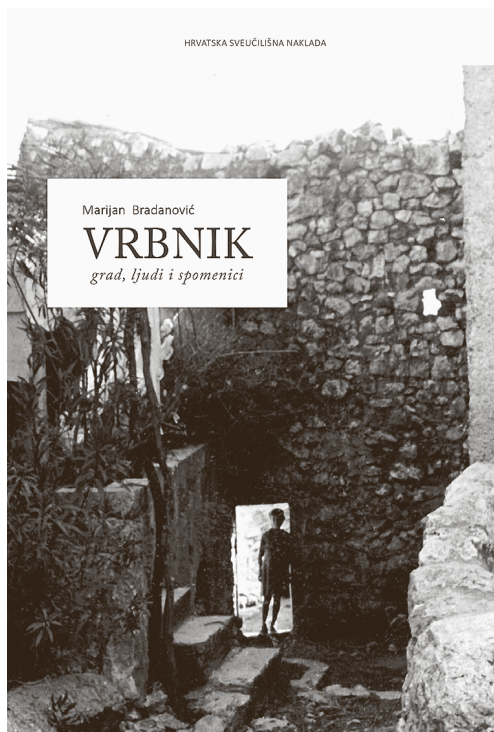
O vrbničkoj spomeničkoj baštini

MARIJAN BRADANOVIĆ, *Vrbnik – grad, ljudi i spomenici*,
Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2015., 242 str.
ISBN 9789531693134

U monografiji Vrbnika na otoku Krku, Marijan Bradanović daje iscrpan prikaz razvoja toga srednjovjekovnog naselja od nastanka pa sve do danas.

Rezultat je to autorova dugotrajnog bavljenja ovom temom i istraživanja krčke kulturne baštine. Iako su vrbnički spomenici okosnica knjige, donose se i novine i zaključci o spomenicima cijelog otoka, pa i susjednih Cresa i Raba te kopnenog dijela Primorja s kojima je Krk kroz povijest bio neraskidivo povezan. Uz analizu graditeljske baštine Vrbnika i njegova povijesnog područja, studija obuhvaća i povijesne okolnosti o suživotu ljudi koji su ih gradili i uređivali te u njima živjeli i radili. Ne samo da se u tekstu doznaje o izgledu samih spomenika i njihovom povijesnom razvoju, o čemu je u stručnoj javnosti dijelom i ranije bilo riječi, nego se raspravlja i o pitanju važnosti iznimne očuvanosti graditeljskog nasljeđa u Vrbniku, što do danas nije bilo valorizirano. Upravo je taj aspekt vrlo važno naglasiti jer izdvaja rad Marijana Bradanovića u odnosu na do sada objavljene, aktualizirajući i probleme zaštite kako pojedinačnih arhitektonskih primjera ubrojenih u našu materijalnu baštinu tako i graditeljskih cjelina.

Nakon uvodnog teksta autor opisuje slijed i objašnjava metodologiju istraživanja, analizirajući i vrednujući pritom doprinose ranijih istraživača. Kroz tri velika poglavlja iznosi se povijest spomeničke baštine Vrbnika.

Poglavlje “Vrbnik u razdoblju do 15. stoljeća” raspravlja o periodu nastanka grada. Sustavno je dan pregled prve faze povijesnog razvoja, uključujući i razmatranja o smještaju prvotnog naselja, ali i onog što mu je na tom području prethodilo. Posebno se naglašava tema oblikovanja urbanističke jezgre Vrbnika, pri čemu autor prepoznaje procese sukladne onima prisutnim u srednjovjekovnim modelima nastajanja planiranih naselja u Italiji ili pak

←
Vrbnik (Foto:
D. Krizmanić,
2003.)

Francuskoj. Opisane su i osnovne konture pretpostavljenog prvotnog obrambenog sustava, a temeljem rezultata arheoloških istraživanja i prepoznatih graditeljskih ostataka u bližoj okolici Vrbnika govori se i o izgledu te vrijednostima srednjovjekovnoga kulturnog krajolika.

Društvene prilike i graditeljski razvoj Vrbnika teme su poglavlja “Procvat u kasnom srednjem i ranom novom vijeku”. To je razdoblje naglog rasta naselja i izgradnje novih gradskih zidina. Ističe se uloga frankopanskih knezova sve do početka 15. stoljeća i promjene koje su nastupile dolaskom nove mletačke uprave, a što se odrazilo i na arhitekturu grada. Kroz 15. i 16. stoljeće ključnu ulogu u društvenoj slici grada i funkcioniranju gradskih javnih i sakralnih institucija preuzimaju lokalna bratovština i mletačka administracija te se kroz prepoznavanje njihovih aktivnosti na neki način nude odgovori za tumačenje modela oblikovanja i rješavanje pitanja funkcioniranja pojedinih građevina. Dvije velike cjeline kojima se bavi ovo poglavlje su društvene prilike na izmaku srednjeg i u ranom

novom vijeku, graditeljski razvoj u kasnom srednjem i ranom novom vijeku, s time da se unutar potonje cjeline pojedinačno obrađuju teme izgleda naselja, stambenog graditeljstva, svjetovne lože i upravne palače na Veloj placi, gradskih vrata, kula i zidina, crkvenog graditeljstva, vrbničkih graditelja i klesara iz razdoblja gotike i renesanse te tema ladanja u ranom novom vijeku. Temeljem analize povijesnih katastara i drugih izvora, osobito mjesnih kroničara 19. stoljeća, kao i vijesti iz isprava vrbničkoga glagoljskog notarijata 17. stoljeća, razmatra se tipologija dvora kao karakterističnog elementa u urbanoj strukturi oko kojeg se često formiraju stambeni blokovi, odnosno reprezentativna stambena arhitektura. Govoreći o sakralnoj baštini, autor raspravlja i o karakterističnom oponašanju arhitekture biskupijskog središta te graničnoj poziciji Vrbnika s obzirom na kasnije datacije istovrsnih rješenja na području Vinodola, pri čemu valja naglasiti da je u drugoj polovici 16. stoljeća gotovo u potpunosti prevladao običaj oponašanja zatečenih građevinskih struktura. Posebno

se ističe i naglašeni humanistički aspekt vrbničkog graditeljstva zabilježen i glagoljskim natpisima koji redovito navode i imena samih graditelja.

Nažalost, visoka razina društvenog, kulturnog pa i graditeljskog razvoja u Vrbiku održavana sve do početka 17. stoljeća nakon Uskočkog rata postupno je dokinuta te je u narednom razdoblju sve jače prisutan utjecaj i primat okolnih sela.

Poglavljem "Od početka 19. stoljeća do danas" završava prikaz povijesnog razvoja Vrbnika, odnosno navedene su promjene u oblikovanju grada i okolnih prostora nakon pada Mletačke Republike. U pravilu je unatoč svim novinama zadržana i očuvana jezgra arhitektonskih struktura, posebice samog urbanog središta, dok su veće promjene vidljive na širem području predgrađa i povijesnih sela.

Iščitavanjem cjeline dobiva se uvid u rezultate autorova predanog i opsežnog istraživanja za koje je prikupljena i znatna količina dokumenata, povijesnih fotografija, akvarela, mapa, veduta, arhitektonskih snimki. Radi lakšeg praćenja teksta, čemu pridonosi i jasan i razumljiv jezik koji autor koristi, priložene su i nove fotografije te planovi s označenim lokalitetima. Knjiga broji 240 stranica teksta popraćenih s preko pet stotina iscrpnih bilježaka. Na kraju knjige, uz sažetke na talijanskom, engleskom i njemačkom, pripremljen je popis izvora, literature te ilustracija kao i kazala te rječnik manje poznatih riječi.

↑ Vrbnik iz zraka (Foto: P. Trinajstić)

U knjizi Marijana Bradanovića prikazana je cjelokupna graditeljska baština Vrbnika i njegovoga povijesnog područja u širokom rasponu od prapovijesti do današnjice, dajući naglasak na transformaciju ruralnog Vrbnika u grad. I kao što su i recenzenti knjige naglasili, u ovom se djelu po prvi put donosi rekonstrukcija i interpretacija procesa nastajanja i promjena urbanističko-arhitektonske cjeline grada, a predstavljena teorijska polazišta, korištene metode, kao i pristup građi moguće je koristiti kao uzor za srodna istraživanja. ×